

Mariona Viñolas, Girona, 24 de setembre del 2015

DAMIÀ, EL SÀDIC

En la literatura de Damià Bardera s'hi barregen de manera extremadament calculada i subtil l'herència de la literatura catalana noucentista i els convencionalismes i l'atrocitat del món modern. Llegint *Els nens del sac* ens n'adonem, sense cap mena de dubte, que en cadascuna de les seixanta històries hi ha un nucli –o potser un tel- d'un sadisme fi i cru alhora, un impuls de rabeja en cadascun dels estats de crueltat que planteja per als seus protagonistes. No obstant, la fina ploma de Damià Bardera –estic convençuda que li agradaria saber que els seus lectors l'imaginem escrivint amb ploma i no amb una màquina infernal moderna– erigeix aquest món de perversitats de tal manera que a l'ingenu lector se li eriça la pell i se li encongeix el cor amb segons quines seqüències.

Damià, el Sàdic, a partir d'ara, ens ofereix una revista a moltes de les històries més conegudes del folklore europeu a través dels seus *nens del sac*. Els arxiconeguts Grimm i Andersen són algunes de les fonts de les quals beu el nostre autor empordanès, però també hi afloren tics del nostre Pere Calders i de Caterina Albert, com bé assenyalava Lluís Calvo a l'epíleg de la pròpia obra. Juntament amb aquestes insignes figures, no hem d'oblidar que en Bardera és doctor en Filosofia i filòsof de cafè i tertúlia, d'aquí que veiem certs anàlisis de la conducta humana passades pel sedàs de Plató, Freud o Jung.

Aquest pòsit intel·lectual aflora en cadascuna de les pàgines d'aquest magnífic recull de contes, però també en el conjunt de l'obra «barderiana» –a hores d'ara, crec que l'autor ja es mereix una etiqueta per l'estil– essent precisament aquesta vàlua intel·lectual un dels mèrits de l'autor. El microcosmos que crea per a cadascuna de les històries és absolutament deliciós, alhora que colpidor i, fins i

tot, pretesament trasbalsador. Benvolguts amics lectors iniciàtics: doneu-vos un temps prudencial abans de llegir Damià Bardera. Això no significa que les obres barderianes estiguin escrites única i exclusivament per a un lector expert, però sí per a un lector que tingui una certa capacitat d'anàlisi hipertextual. La lectura de *Els nens del sac* es tradueix en una nàusea que es va perpetuant al llarg de la seixantena de relats. No cal dir que el títol del recull ja és indicatiu del nivell de perversitat que l'autor confegeix al llarg del volum. Avui dia ja no és el pobre home del sac qui pertorba els infants, sinó ells; en un canvi de rol absolutament fantàstic i justificat pels temps convulsos que vivim, són els nens els portadors d'algunes de les salvatjades que s'endevinen al recull. Els nens, en un exercici d'oblit de llur infantesa, esdevenen *Els nens del sac*. Però no tan sols són ells els detonants de les situacions que Damià Bardera ens relata; tot tipus de personatges d'allò més pintorescos i vulgars a la vegada, es veuen immersos en situacions que et desencaixen els sentits, amb un denominador comú: el sofriment, en totes les versions possibles. Ja que al·ludíem la nàusea, positiva, que provoca la lectura d'aquest llibre, crec reconèixer també unes paraules de Jean Paul Sartre, també, a *Être et le Néant* (1943): "*La vie humaine commence de l'autre côté du désespoir*". I és, que, quines són les pulsions dels personatges barderians si no totes aquelles que vénen generades per la desesperança o l'angoixa?

Tot sovint, Damià, el Sàdic, ens ofereix una mirada tendra enmig de la tenebrositat dels cadàvers, els llops assetjadors o els nens assassins. "El pare s'ajup davant del nen. El mira als ulls, fit a fit. El nen empassa saliva. El pare fa un moviment amb la mà, i sense deixar de mirar el nen, es treu l'ull de vidre". *L'arbre de nadal* és una història escrita amb frases curtes, secants, gairebé fetes de paper de vidre. Sorprenentment, com dèiem, la sensació que una va tenir en acabar de llegir-la, va ser desconcertant; tenia al davant un monstre que buidava ulls als seus personatges com si res, o l'hereu de la Mercè Rodoreda més melodramàtica? Aquesta història defineix, al meu parer, l'entrellat de l'estil narratiu d'en Bardera, i és que, no ens hem de deixar enganyar per aquesta careta de James Dean de rebel sense causa que falseja. La imatge més aviat macabra del

pare oferint el seu ull de vidre al fill és un trompe-l'oeil, un engany que pretén camuflar –i ho fa certament molt bé– el drama brutal que experimenta aquesta família destrossada. Genial, també, cadascuna de les localitzacions escollides per als relats; en aquest cas, per exemple, la casa inhòspita, sense la mare, amb un arbre a mig fer en temps de Nadal és de traca i mocador.

Malgrat tots els relats contenen un cert toc de sadisme eixordador, cert plaer en el sofriment dels personatges, el lector acaba tenint la sensació que acaba de rebre seixanta bufetades d'una trista realitat. No és fàstic o temor el que Damià Bardera pretén infondre en el lector, sinó desassossec i, com dèiem, nàusea; Bardera busca una nàusea envers una realitat brutal i descarnada que no val la pena disfressar. L'autor presenta les crueses i malvestats que tots experimentem, i potser sí que el Sàdic fa honor al seu sobrenom, però en realitat tot el mèrit rau en les imatges del dia a dia de les quals se serveix.

La desesperança i l'angoixa que Sartre definia com a motors vitals queden palesos, també, a *L'honradesa*: “La nena pobra, sola i desesperada al bell mig del pont, plorant amargament al bell mig del pont a causa de tanta desgràcia, ha petat de genolls contra la fusta, com si fos una estàtua”. La nena, com el pare de *L'arbre de nadal*, només té un ull i, amb prou feines, un altre, de vidre, que fa el seu servei. La nena, que és pobra (en aquest moment ja ens n'haurem adonat de les intencions de l'autor, que provoca la llagrimeta del lector abans de clavar-li l'atxa), perd l'ull de vidre i, davant l'oferiment d'una fada de donar-n'hi d'altres de millors, ella segueix preferint el seu ull vell, gastat i ordinari. La figura de la nena seria, amb paraules d'Ausiàs March, un “llir entre cards”.

Com veiem, els personatges ciclopis són recurrents en els relats barderians, i no en va, ja que són precisament aquests personatges mancats de vista aquells que, tot i l'agror de llurs vides, són capaços de veure més enllà de les vicissituds i els infortunis. La nena honrada, així com el pare de l'anterior relat, per exemple, són

la viva imatge de l'arquetip literari de l'heroi; són personatges que superen les seves adversitats, són purs i lluminosos.

Aquesta visió maniquea dels protagonistes i, per extensió, de la realitat, es tradueix en aquest recull de contes on els personatges que, en principi, es presenten com a mutilats física o psíquicament, són aquells que han de combatre aquells que són foscos i malvats, l'arquetip literari de l'ombra. I heus aquí altre cop la filosofia amb nom i cognoms: Carl Gustav Jung. L'ombra representa els nostres impulsos més primitius, l'animalitat de l'ésser humà construïda a cop d'experiències passades i que ha anat quedant amagada en el nostre inconscient. La versatilitat de Damià Bardera, estudiós de la filosofia per formació i amant de la bona literatura per vocació, acaba convertint-se a *Els nens del sac* en una lliçó de bona literatura i de psicoanàlisi en ple segle XXI, on totes dues coses van realment escasses.

En definitiva, podríem dir que tota l'obra de Damià Bardera es construeix sobre els ciments d'aquesta teoria. Les llums i les ombres del comportament humà es fan presents en la literatura del company i amic Damià, amb la intenció de fer-nos veure què hi ha de fosc en la nostra conducta. No es tracta en cap cas de fer demagògia amb la voluntat d'un món millor, ni tan sols diria que a Damià el Sàdic li sembli malament que existeixi aquests tipus de comportaments perquè, mentre hi hagi Mal hi haurà Bé, i mentre hi hagi Mal, tindrem Damià, el Sàdic, per molts anys més.